

▲ Ukraińskie Muzeum Narodowe. Fot. J. Miler, 2001 r.

Zbiory lwowskie (IX)

Muzea

kościelne i mniejszości narodowych

Lista przedwojennych muzeów lwowskich obejmuje również muzea kościelne i mniejszości narodowych. Nie wszystkie placówki muzealne rozpoczęły działalność przed wybuchem II wojny światowej, jednak ze względu na wartość zgromadzonych w nich eksponatów należy je przynajmniej wymienić.

W 1916 r. utworzono Rzymskokatolickie Muzeum Archidiecezjalne im. Jana Długosza (później zmieniono patrona na ks. dr. Jana Bilczewskiego). Jak pisał dr Władysław Podlacha w publikacji poświęconej założeniu Muzeum: *Nie będzie ono wyłącznie zbiorem artystycznych przed-*

miotów do celów historii sztuki w Polsce, ikonografii czy historii techniki, lecz obejmie w ogóle wszystko, co posiadać może jakkolwiek łączność z działalnością duchowieństwa w obrębie archidiecezji lwowskiej. W budynku Seminarium Duchownego, gdzie gromadzono eksponaty przyszłego muzeum, zebrano wiele przedmiotów mających ogromną wartość historyczną i artystyczną. Były wśród nich m.in. archiwalia, księgi, szaty liturgiczne, obrazy. Przedmioty te pochodziły z kościołów i klasztorów archidiecezji lwowskiej. Niestety, budowę gmachu przeznaczonego specjalnie dla tych zbiorów roz-

poczęto dopiero w 1939 r. Tak więc zbiory muzealne nie zostały udostępnione zwiedzającym przed II wojną światową.

W 1932 r. abp Józef Teodorowicz, metropolita lwowski obrządku ormiańskiego, ustanowił Ormiańskie Muzeum Archidiecezjalne, które miało swoją siedzibę w budynku kapituły przy ul. Ormiańskiej 13. Założenie Muzeum zostało poprzedzone wystawą prezentowaną od 19 czerwca do 31 października 1932 r., a przygotowaną przez Towarzystwo Miłośników Przeszłości Lwowa i Archidiecezjalny Związek Ormian. Ekspozyty pochodziły z katedry ormiańskiej oraz z kościołów w Stanisławowie, Tyśmienicy i Łyścu. W czterech salach siedziby Archidiecezjalnego Związku Ormian udostępniono zwiedzającym m.in. portrety biskupów ormiańskich, tkaniny, monstrancje, relikwiarze, broń ormiańską, dokumenty, rękopisy oraz rysunki i fotografie. Wśród najcenniejszych można wymienić: *Ewangeliarz ze Skevry* datowany na 1197 r., obrazy: *Matki Boskiej Jazłowieckiej*, *Madonny bizantyjskiej z XVI w.* i obraz *Św. Grzegorza z 1670 r.*, krucyfik z klasztoru pp.

Jacek Miler

▼ Muzeum Stauropigialne – wejście. Fot. J. Miler, 2000 r.

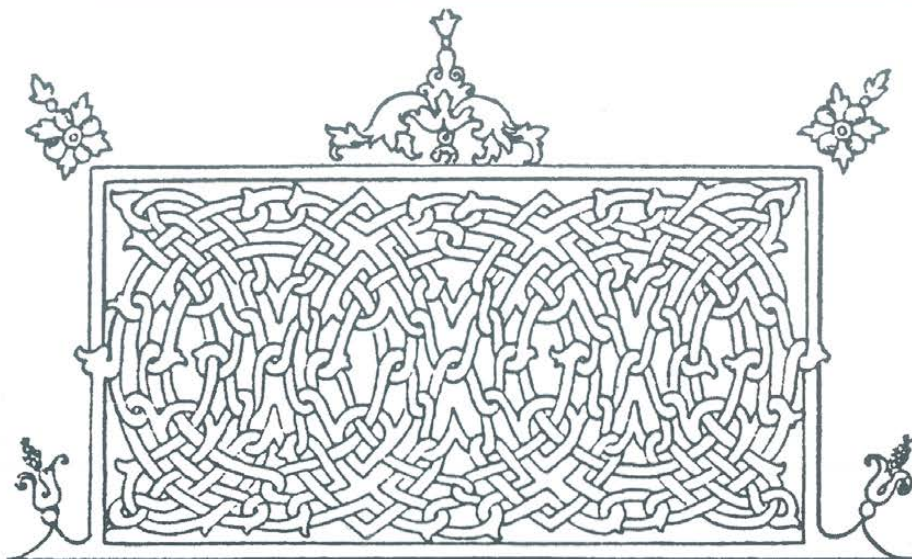
benedyktynów ormiańskich (z końca XVII w.) czy też monstrancję srebrną z kościoła w Tyśmienicy (1742 r.).

W 1931 r. powstało Muzeum Ukraińskie Greckokatolickiej Akademii Teologicznej, które zgromadziło przeszło 200 eksponatów sztuki cerkiewnej. Niestety, podobnie jak Muzeum Archidiecezjalne, przed II wojną światową nie wyszło poza stadium organizacyjne. Zebrane przedmioty przechowywano w budynku seminarium przy ul. Kopernika.

Muzeum Żydowskiej Gminy Wyznaniowej zostało otwarte 17 maja 1934 r. przy ul. Bernsteina 12. Znajdowały się w nim judaika gromadzone przez Gminę od 1912 r. Na zbiory składały się m.in. srebra liturgiczne, tkaniny, ceramika i grafika. Najbardziej okazałe były kolekcje dr. Marka Reichensteina oraz Maksymiliana Goldsteina (którego zbiory muzealne były osobno prezentowane przy ul. Nowy Świat 15). Ponadto muzeum prowadziło inwentaryzację zabytków architektury, nagrobków i przedmiotów kultu religijnego. Zakupami eksponatów i pozyskiwaniem depozytów zajmowało się Towarzystwo Przyjaciół Muzeum Żydowskiego.

Wśród lwowskich muzeów mniejszości narodowych najstarsze było muzeum Ukraińców moskalofilów Instytutu „Narodnyj Dom”, założone w 1849 r. Zawierało m.in. portrety oraz dzieła sztuki ludowej, stroje, pisanki, tkaniny. Przed wojną zbiory były prezentowane przy ul. Kurkowej 14.

Z inicjatywy metropolity Andrzeja Szeptyckiego w 1905 r. zostało powołane Muzeum Cerkiewne, które w 1911 r. otrzymało nazwę Narodowego Muzeum Ukraińskiego. Załączek zbiorów stanowiły przedmioty zebrane przez samego bp. Szeptyckiego. Pierwszą siedzibą Muzeum była willa Dunikowskich przy ul. Mochackiego 42. Zbiory udostępniono zwiedzającym dwa lata później. W 1912 r. zgromadzono 13 500 eksponatów, z których najbardziej wartościowe zostały zrabowane przez wojska rosyjskie w 1915 r. W 1926 r. muzeum liczyło 23 500 eksponatów rozmieszczonych w siedmiu działach. Wśród nich były ob-

▲ Ornament z *Nomokanonu*, rękopisu z XVI w.

razy: Trusza, Fediuka, Sosenki, Nowakowskiego i kilkanaście obrazów malarzy polskich: Malczewskiego i Norblina, obrazy i zabytki sztuki cerkiewnej, niezwykle cenna kolekcja druków starosłowiańskich, zbiór archeologiczny oraz przedmioty rzemiosła artystycznego. Ponadto Muzeum posiadało bibliotekę podręczną.

Ukraińską placówką muzealną było również Muzeum Instytutu Stauropigiańskiego (Stauropigiańskiego) założone w 1889 r. Podobnie jak w przypadku Muzeum Ormiańskiego, założenie muzeum poprzedziła wystawa zorganizowana rok wcześniej we Lwowie. Zbiory zostały podzielone na trzy główne działy: archiwalny, biblioteczny i muzealny, wśród nich były m.in.: obrazy, ryciny, medale, ewangelizacje, kielichy i relikwiarze oraz tkaniny. Najcenniejsze eksponaty zostały zagrabione przez wojska rosyjskie w 1915 r.

W 1892 r. została założona kolejna ukraińska placówka muzealna – Muzeum Towarzystwa im. Tarasa Szewczenki, którego zbiory udostępniono zwiedzającym dopiero w 1921 r. przy ul. Czarnieckiego 24. Zbiory tego muzeum składały się z 6285 zabytków archeologicznych, 266 dzieł sztuki, 447 pamiątek historycznych i 9748 eksponatów etnograficznych. Podobnie jak w przypadku zbiorów muzealnych Instytutu Stauropigiańskiego, wiele zabytków zostało wywiezionych przez wojska rosyjskie w 1915 r.; mimo usilnych starań rządu polskiego nie zostały zwrócone przez Rosję Sowiecką po traktacie ryskim. ❖

Literatura:

1. L. Lille, *Muzeum Żydowskiej Gminy Wyznaniowej we Lwowie*, Lwów 1937.
2. W. Podlacha, *Muzeum archidiecezji lwowskiej im. Jana Długosza*, Lwów 1916.
3. „Postanec św. Grzegorza” 1932, nr 64–66.
4. I. Szaraniewicz, *Muzeum Instytutu Stauropigiańskiego we Lwowie*, „Teki Konserwatorska. Rocznik c.k. konserwatorów Starożytnych Pomników Galicji Wschodniej”, Lwów 1892.
5. J. Petrus, *Muzea lwowskie 1823–1939*, (w:) *Sztuka Kresów Wschodnich. Materiały sesji naukowej*, t. 2, Kraków 1996, s. 425–434.

▼ Kamienica Kapituły Ormiańskiej, siedziba Ormiańskiego Muzeum Archidiecezjalnego. Fot. J. Miler 2000 r.

